

Štefan Modrinjak.

(Spisal Božidar Flegerič.)

Sedanje cvetoče dobe slovenske književnosti bi ne bilo, ko bi ne bilo buditeljev. Kakor se Kranjci z Vodnikom in Korošci z Jarnikom, tako se smemo štajerski Slovenci ponašati z Modrinjakom, sinom minulega veka, kateremu so se bile omilile slovenske Modrice.

Štefan Modrinjak je bil rojen v Središču dné 23. grudna leta 1774.¹⁾ v hiši, katera je imela tedaj številko 99 in je bila na istem torišču, kjer sedaj domuje spoštovani tržan in poštar gosp. Davorin Čulek. Oče mu je bil prost tržan in se je imenoval tudi Štefan, a mati je bila Mica Borkovica. Zbok tega je morda hišno ime Borkač.

Stanko Vraz v svojem delu „Gusle i tambura“, posvečenem sorodniku svojemu Mihaelu Jaklinu, bivšemu dekanu v Ljutomeru, omenja pohvalno Modrinjaka in piše med ostalim, da je zvršil šest gimnazijskih razredov v Varaždinu, sedmi in osmi v Gradcu, kjer je bil tudi posvečen v duhovnika. Vendar Stanko Vraz krivo poroča; Modrinjak je zvršil na varaždinski gimnaziji samo tri razrede. Gospod dr. I. Kr., kr. profesor na ondotnji gimnaziji, mi je sporočil o njem, da je prišel leta 1782. imajoč 14 let v prvi gimna-

zijski razred. Ta številka je pa kriva, in po vsej priliki osmica popačena v dvojko.

L. 1776. je bila izročena varaždinska gimnazija vodstvu očetov pavlincev. Modrinjakovi učitelji so bili B. Borko, S. Juriša, V. Horvat in G. Fašič. Iz početka ni kazal nadarjenosti in posebnih zmožnostij, ako-

prem je bil prav marljiv učenec.

Zvedevši, da je mati rodoljubnih Zanjkovičev, starica, ki je imela nad osemdeset let, bila Modrinjakova sorodnica ter ga kot taka dobro poznala, vprašal sem jo dvakrat, ali ne vé, kje je hodil Modrinjak v šolo? Odgovorila mi je vsekdar, da v Mariboru; toda dobil sem od veleučenege gospoda dr. I. P. poročilo, da Modrinjaka ni bilo nikoli na ondotnji gimnaziji. Kje je naš pesnik zvršil gimnazijske nauke, ni mi znano. Filozofijo, tedaj sedmi in osmi razred, je zvršil po vsej priliki v Gradcu; vendar

tudi to ni uradno zajamčeno. Bogoslovje je zvršil gotovo v Gradcu, ker ga nahajamo l. 1801. kapelana v sekovski vladikovini na slovenski strani.

Starica Zanjkovička mi je pravila, da je bil Modrinjak kapelan pri Veliki Nedelji. Pogledal sem ondotnjo kroniko, in res je v njej opisan kot kapelan od l. 1801.—1804. Marljivi gospod M. S., župnik pri sv. Marku



Štefan Modrinjak.

¹⁾ Ne l. 1771., kakor se vidi na njegovem grobnem spominiku.

niže Ptuja, pa mi piše, da je istega časa kapelanoval pri sv. Miklavžu v ljutomerskih goricah. Kako je, nam razjasni bodočnost. Trdno je, da je od l. 1804. do meseca vinotoka l. 1805. bil kapelan v Ormožu in da je istega meseca postal župnik pri sv. Tomažu, kjer je služboval do 1. vel. tr. l. 1814. Stanko Vraz torej krivo poroča, da je bil ondi kapelan. — Potem je prišel kot župnik k sv. Miklavžu, kjer je dné 8. vin. l. 1827. od mrtvouda zadet umrl nagle smrti.

Pogrebni govor je imel I. Wagner, bivši župnik v Ormožu.

Njegovo imetje — denarje in dva vinograda — so dobili njegovi sorodniki v Središču, kateri so si s tem tako opomogli, da še njihovi potomci dandanes lahko dišejo.

Modrinjak je bil srednje in trdne postave, širokopleč in debel. Njegovo sliko, ki je bila prej v hiši njegovega bratiča Z. M., po njegovi smrti pri železniški postaji v Središču v gostilni g. Klobučarice, a po njeni smrti pri njenem pokojnem bratu L. Modrinjaku, doktorju zdravilstva v Mariboru, videl sem često; obraz ima duhovite poteze, čelo je visoko in lepo obokano, oči žive, ustnici malo napeti. Bil je naš pesnik gotovo lep mož.

V zapisnikih varaždinske gimnazije se čita, da je bil Modrinjak zelo pobožen in dobre čudi mladenič in da je v vsakem razredu, ko so ga vprašali, kakšen bo njegov bodoči poklic, odgovoril: „civilis“, t. j. da se je hotel posvetiti svetskemu stanu.

Stanko Vraz piše o njem: „Ljudi, što su ga poznavali, hvale ga, kao čovjeka umnostna, učena, ugodna i poštena. Proti koncu svojih godina, nerado gledan od poglavara poradi nekojih stvari, v koje se slobodni taj um nije mogao skučiti, zanemari se sasvim, pijuci preko mere, da u piću zaboravi tuge i žalosti svoje . . .“

Istina je, da je naš pesnik za svoje starejše dobe proti večeru vsak dan kako kapljico vina preveč popil. To so mi pripovedovali ljudje, kateri so ga dobro poznali, in tudi sam poje:

Kaj me je skrb za celi svet?
Za moje težke trude?

Dok imam vina puno klet,
Mi zlega nič ne bude.

Gledé na gospodarstvo je bil Modrinjak jako vesten in točen. Pri vsakem delu je hotel vedno sam zraven biti. Za družino se ni kaj posebno prizadeval, dal ji je neki slabo streči. Tožil je vedno, da so huda, huda leta, da se mu slabo godi, in često je rekel: „Kaj sma do zdaj s Tomašekam pripravila, to boma od zdaj z Miklošekam napravila.“ Jedenkrat je celó prosil, naj škofijski ordinarijat premesti njegovega kapelana, da ga on ne more hraniti, ker so v župi sv. Miklavža preslabi dohodki. Brž ko ne je to bilo za časa slabih letin 1813 do 1817., ko ni nobeno leto prirastlo ni dovolj kruha ni vina, in je zbok tega v našem krasnem in blagoslovljenem kraju bila velika draginja. To mi je pripovedovala pri sv. Miklavžu neka žena, ki je za mlada hodila k Modrinjaku po zimi v prejo. Temu je tudi pritrjevala mati gospe Čulekove, s katero sem l. 1881. često govoril o Modrinjaku. Starica je imela tedaj 76 let, a za njeno starost nenavadno dober spomin; Modrinjakovo pesem „Deklici“ je vedela malone vso na pamet. Stanko Vraz piše, da je bil Modrinjak blag, dober, vesel in gostoljuben; tudi omenjena starica trdi, da je na hipe neizmerno rad komu postregel. Posebnost Modrinjakova je tudi bila, da se ni sramoval, akoprem je bil imovit župnik, nika kega dela. Kot dijak se je bil naučil od gospodarja, pri katerem je imel stanovanje in hrano, strugarstva ter je delal za svojo hišo potrebne kolovrate. Pokojni mož moje že davno umrle tete, izučen sodar, je zahajal rad po dolgih zimskih večerih k mojemu očetu ter je često pripovedoval, kako mu je Modrinjak pomagal sode nabijati in kako spretno se je védel pri tem poslu. Često, ko je prišel kdo po opravku, moral je na njivo, kjer je našel gospoda župnika pri oranju.

Veselje do dela je bilo Modrinjaku prirojeno:

Cepi, sekira, motika,
Srp, kosa, plužna otika,
Razsohe i zobače:
To je, kaj zdravje dá i kruh . . .

Prejšnji središki tržani so bili vsi vedno trezni in izvrstni delavci; tudi sedanjiki niso lenjaki, toda ne morejo se meriti z njihovimi predniki v tem oziru. A Modrinjak je bil prava pravcata središka natora od pet do glave!

Modrinjakove pesmi.

Popisavši samo površno Modrinjakovo življenje in njegov značaj, kolikor se je dalo o njem zvedeti, oglejmo si ga še pesnika.

Stanko Vraz neizmerno hvali Modrinjakove pesmi v svojem delu „Gusle i tambura“; piše namreč o njih, „da su žeženo zlato, pravi ures poezije slavjanske. Iz njih sbori pravi, čisti um slavjanski glasom domorodnim; misli uzvišene, izložene obrazi sjajnimi fantazije zdrave, skore, uznešene.“

Stanko Vraz, bivši sam izvrsten pesnik, mož estetično jako naobražen, poznavajoč do drobnega dela najslavnejših starih in novih pesnikov malone vsega sveta, vedel je dobro ocenjati pesniške proizvode, toda taka hvala je prevelika ter je potekla zgolj iz navdušenosti za svojega rojaka Modrinjaka iz Vrazovega peresa, česar mu ne moremo zameriti. Tudi stari Ciceron je hvalil navdušeno nekatere starejše, a slabe latinske pisce. Bil je celó tako zaljubljen v svojo latinščino, da se je usodil reči, da je bogatejša mimo grščine.

Istina je, in nikdo ne more tajiti, imajoč kaj zdravega razuma za oceno kake pesmi, da je bil Modrinjak lep umetniški talent. V malem številcu njegovih pesmij nahajamo lepe, smeje, vsekdar na pravem mestu rabljene podobe, asindeta, aliteracije, anafore, naspore (klimaks), kar je vsakemu pesniškemu jeziku navadno; toda ne smemo misliti, da bi stroga estetika odprla vrata svoje krasne palače njegovim duševnim proizvodom. Zakaj ne? Logično izvajanje glavne misli je tu in tam nejasno. Često pade pesnik, rabeč kak robot izraz, v podlo nedostojnost. Vrste so slabe, akoprem ne povsodi; jezik je s tujimi, namreč nemškimi in magjarskimi besedami pomešan.

Smemo-li Modrinjaka zaradi teh napak grajati? Premislimo, kdaj in v kakih razmerah je začel udarjati strune svoje lire!

Kakor na Kranjskem Vodnik očeta Marka Pohlina, tako je imel pri nas Modrinjak 33 let starega Leopolda Volkmerja pesnika za vzornika.

Sicer je veseli Ljutomerčan mnogo boljši pesnik od svojeglavnega Ljubljanačana, vendar so njegove pesmi preveč po tujem kopitu zakrojene in jezik zeló natrpan z nemškimi besedami.

Modrinjak je bil samostojen, iz njegovih pesniških proizvodov veje večinoma narodni duh, akoprem se iz njih jasno vidi, da sta nanj imela moč duhoviti Bürger in nesnažni Blumauer. Jezik mu je — razven nekoliko nemških in magjarskih besedij — čist, krepek in jedernat; seveda rabi središko narečje pomešano s kajkavsko hrvaščino, katero so pisali Tito Brezovački, Matjaž Jandrič, Štefan Fuček itd., katerih dela so se za Modrinjakove dobe nahajala pri nekih kraj ogerske meje bivajočih Slovencih. Še sedaj, seveda zeló redko, najde se delo: „Matjaž Grabančijaš dijak“ in neka zeló razvpita knjiga od Štefana Fučka. Te knjige je Modrinjak gotovo čital in tudi na gimnaziji v Varaždinu priučil se je kajkavsko-hrvaškemu narečju.

Kaj je bil vzrok, da se Modrinjak, imajoč lep pesniški talent, ni v pesništvu popel na višjo stopinjo? Zlagal je pesmi v naglici, kar je razvidno iz nekaterih šepavih vrstic in rabljenih prigrasnic mesto čistih rim. Modrinjak ni imel namena razglasiti svojih pesmij po široki domovini, zlagal jih je o priiliki ter jih čital svojim znancem in prijateljem v ožjem krogu. Ko je bil dobre volje pri „punoj ročki“, zapel je tudi katero vpričo svoje družine, in zato je njegova šaljiva pesem „Deklici“ bila dolgo stari mamici gospej Čulekove znana, ker je bila kot sorodnica njegova često po več dnij v njegovi hiši.

Vodnik bi bil ostal kakor v trnju skrita cvetica, da mu ni blagodušni baron Zois ne prestando prilival soka svoje estetične naobraženosti.

Ako bi bil imel Modrinjak slučajno zraven sebe za vse, kar je dobro in lepo, tako vnetega, učenega, domovino svojo iskreno ljubečega moža, kakoršen je bil baron Zois, ki bi ga bil vedno vspodbadal na delo, pretresal njegove pesmi, vse, kar ni dobro, odstranjal, kazalo bi se lice slovstvene zgodovine štajerskih Slovencev v drugačni podobi.

Kdo ve, ne bi li bil Modrinjak potegnil za seboj duhovitega Vraza v vilinsko kolo domačih pesnikov?

Domoljubnemu človeku je žal, da se je Modrinjakovih pesmij ohranilo le malo število. Če pa zvemo, s kakim načinom se je večina njegovega duševnega blaga uničila, mora rodoljubno srce zaplakati.

Ko je namreč počil glas o Modrinjakovi nagli smrti, prišel je, kakor je že navadno, neki pisar, da bi popisal njegovo ostalino. Ta človek je vse, kar je našel pisar-nega v domačem jeziku, razdrapal in vrgel na smetišče.

Slučajno je pred pesnikovo smrtjo prinesel njegov pokojni bratič, Lovro Modrinjak, tržan v Središču, bivši oče pokojnega L. Modrinjaka, doktorja zdravilstva v Mariboru, malo knjižico Modrinjakovih pesmij na svoj dom, kjer jih je Vraz prepisal. Jaz imam prepisek iz izvirnika pred seboj, toda žal, v njem ni več dveh pesmij: „Lav bolestan“ in „Boginji Modrici“, ki sta, kakor trdi Vraz, dve izmed najlepših.

Prva pesem ima naslov „Elegija“ in se tiče pesnikove osebnosti. V njej se kaže čitatelju zaljubljenca, toda ne zaljubljenca ble-dih lic in solznatih očij, ki v tihi noči javlja nebeškim zvezdam bolečine svoje, katere trpi radi neusmiljene device, temveč čilega, zdravega in po ljubezenski sreči hrepenečega mladeniča.

Ta pesem je v tehniškem oziru precëj dovršena, toda misli se ne zlagajo z duhovskim stanom in poklicem. Morda nam prav to kaže, zakaj je bil Modrinjak „nerado gledan od svojih poglavarov“. Žal, da nekateri pesniški talenti radi krenejo na stranska pota.

„Golob“ glasi se druga pesem. Tudi ta je zaljubljene vsebine, toda ne tiče se pes-

nikove osebnosti. Zložena je l. 1812. Golob in golobica sta združena z ljubeznijo; on ji išče vodo, bere pšeničko in nosi slamo za gnezdo. Ko letita po zraku, prileti jastreb, zažene se na golobico in ji izmakne rep. Potem pa

Golob tužen ves prestrašen
Žalosten sedi,
S tugom zgube je opašen,
Suznato gleda.
Suzne oči
Gor zdigava —
Vu dne v noči
Si zdihava,
Gnezda ne gradi.

Več si ne išče hrane in končno

V mračnem koti
Žalost ga vmori.
Golobica od strahote
Dalko zaleti,
Celi teden do sobote
V dom ne pogodi,
Sem tam besno
Trudna leče,
Tužno kesno
Al brez sreče
K domi prileti.

Doma lačna in žejna letaje neprestano išče goloba, naposled ga najde v kotu na slami mrtvega, toda misli, da je še živ in da spi. Ko pa se uveri o njegovi smrti

K njemu
Tužna se pridene,
Pa ž njim vekom spi.

Ta pesmica je res nežna. Verzi so gladki, rima sicer ni povsod čista, toda mora se pomisliti, da si je pesnik izbral za to pesem zelo umetne kitice.

Tretja pesem ima naslov: „Amico Cvetkoni“, to je: Prijatelju Cvetku, in je zložena leta 1813. Ta pesem je za ono dobo značilna in jasen dokaz, kakšnega duha so bili tedanji boritelji na narodnem polju. Iz nje diše gorka ljubezen do slovenske domovine in sovraštvo do njenih nasprotnikov. Vnanja oblika je dobra, jezik čist, verzi lepozveneči. Priča nam, kako nadarjen je bil Modrinjak za pesništvo.

Vsa pesem, ki ima na početku vsake kitice črko imena njegovega mlajšega prija-

telja, za one dobe najslavnejšega cerkvenega
govornika Frana Cvetka, bivšega dekana v
Ljutomeru, glasi se vsa tako-le:

Zadnji človek je na sveti,
Ki svoj rod za nič drži,
Zastonj so mu rožni cveti;
Njemu nikaj ne diši.

V nadrah maternih se shrani,
V njej reji se zredi,
Mačohu oslepno brani,
Mater pa za nič drži.

Erjav kakti Judaž bodi!
Naj te pes za plotom jé;
Med Slovence naj ne hodi,
Ki je prav Slovenec ne!

Ti prijatelj Cvetko jesi
Matrne dežele cvet,
Z Dornavske kamenske vesi
Z lukom zrejen in oplet.

Kokol nesi med pšenicoj,
Ščipek raseš zmed kopriv;
Kokol sterga se že s klicoj,
Ščipek pa je ves pikljiv.

O! kak ja želim vam vživat
Dugo podmesečni svet.
Primic, Smigoc, Cvetko vivat
Dosti, dosti dolgo let.

„Vinska bratva.“ V tej pesmi hvali pesnik
vinsko moč in dobroto, ki v žalosti tolaži
človeka ter mu vzbuja v srcu radost in
veselje.

Ti svet bi pun zločinstva bil,
Pun srditosti jala,
Če ne bi človek vina pil,
Kde bil bi smeh no šala.

Konča se tako-le:

Če kaj na glavi boli te,
Napij se dobro vina;
To proti vsem betegom je
Najboljša medicina.

Nekateri verzi so v tej pesmi šepavi,
toda iz nje veje pravi pravcati duh slovenski.

V pesmi „Deklici“ svetuje pesnik ženski,
naj se za mlada omoži o prvi priliki ter
reče konečno:

Zato dok si fletna
No za to deklíč,
Bodi ti pametna,
Stara boš za nič.

Če maš vuglednike,
Te ne bodi štolc,
Drugač boš na veke
K špoti stari norc!

To pesem je zložil Modrinjak svoji gos-
podinji, ki se je omožila že za starih let.
Iz nje je videti, da je bil nagajiv. Posneta je
pa po neki nemški.

V pesmi „Prošnja“ se kaže naš pesnik
zopet zaljubljenca. Vsekako pa je ta pesem
zložena za njegovih mladih in šolskih let.

„Punica zeta tuži“ je šaljive vsebine. V
tej pesmi toži mati, da ima zeta zapravljevca,
ki cele noči kvarta, a po dnevu spi. Ko ni
doma kaj jesti, pa kolne, da je strah. Jezik
in verzi so gladki, n. p.:

Meštriju ne tira,
Doma ne je rad;
Kruha jé brez sira,
Kda ga trapi glad.
Rad bi vince piti,
Nema s čim platiti,
Prav se mu godi!

„Gospodski stališ spoznan od kmeta“ nam
jasno kaže, kako je Modrinjaka delo vese-
lilo. V tej pesmi graja gospodski stan za-
radi njegove zapravljevosti, napuha, skoposti
in preziranja delavskega stanú. To pesem je
pesnik dobro pogodil. V njej so čisto zdrave
misli in, izvzemši nekoliko nemških besedij,
jezik gladek. Kaj lepo se glasi ta-le kitica:

Proti sirotam slep i gluh
On nezna, kde izrase kruh
Na bresti al na vrbi.
Po celi den za kratek čas
V zrcalo gleda si obraz,
Jé, pije, spi brez skrbi.

V zbirki Modrinjakovih pesmij je pesem
„Tobak“. Na 130. strani Volkmerjevih pesmij,
katere je izdal pokojni dekan Murko l. 1836.,
je tudi pesem „Tobak“. Kdo je zložil to
pesem, ni skoro vredno preiskovati, ker nima
posebne pesniške vrednosti. Modrinjakov
„Tobak“ ima 21, a Volkmerjev 26 kitic. V
Modrinjakovem je jezik dosti čist; Volk-
merjev ima več nemških besedij. Znano mi
je, da je Modrinjak jako rad nosljal, kadil
pa ni nikoli več, odkar so ga bili zasačili
financarji. Modrinjak je imel v svojem vino-
gradu „Kostajovnje“ velike sode vina, a pod

temi sodi je bilo precēj tobaka. Nekega dne so financarji prišli v njegovo pivnico, našli tobak, in pesnik je moral plačati veliko kazen. To ga je tako razjezilo, da od onega dne ni več kadil. Modrinjakov „Tobak“ se konča tako-le:

Tvoje hvale smo prešteli,
O tobak! ti vredna stvar!
Vsega bomo dostaj meli,
Če ti ne sfališ nikdar.
Záto vsikdar nam obrodi,
Nič ti nikdar naj ne škodi,
Rasti, cveti, zori se,
Bog naj blagoslovi te!

Ta kitica je izmed vseh najlepša.

Tudi pesem „Od pet pijanih bab“, ako-prem šaljive vsebine, nima mnogo vrednosti, kakor že kaže sam naslov.

Jedna pesem, ki pa ni v tej zbirki, ima naslov „Fabula“ in je tiskana v Macunovem „Cvetju“. Neki prevzetan dečko jezdi skokoma iz paše po ulici

Da grive vriščejo po zraki in rep,
Spod kopit proč brni prah, kamen in črep.

Na ulici zbrani ljudje se mu čudijo zbok velike smelosti. Prestrašena pijana baba se vzbudi in reče, da jezdi sv. Jurij pozoja, toda to traja le kratek čas, ker na skoro

... kobila na kamen pokrukne,
Puf! katana v blato prek šinjaka smukne!

Ta pesem ima največ dejanja. Predstava je živa, samo s poslednjo kitico jo je pesnik nekaj popačil, rabeč dve nemški besedi. Stanko Vraz jo je pohrvalil ter je tiskana na strani 113. v njegovem delu „Gusle i tambura“, kar je Modrinjaku na čast.

L. 1881. je gosp. I. Č., tedanji kapelan v Središču, dobil od pokojnega dr. Štefana Kočvarja iz Celja snopič Modrinjakovih pesmij. V tej zbirki so pre bile nekatere nemške pesmi in jedna cerkvena, poslovenjena iz latinščine.

Gosp. M. S., sedanji župnik pri sv. Marku, pisal mi je l. 1881., da je še nekaj Modrinjakovih pesmij v Lempahu pri Mariboru

med spisi pokojnega župnika Laha, katerih pa doslej nisem mogel dobiti v roke.

L. 1881. v jeseni je bila v Središču v čast Modrinjaku sijajna narodna svečanost. Slavnostni govor je imel naš nepozabni Božidar; in deklamovala se je ta-le pesem:

Čim rad ponaša se slovenski rod?
Kaj njega čudovito navdušuje?
Kaj lajša breme raznih mu nezdod?
Kaj brani ga nevarne sile tuje,
Ki davno mu želi pogin povsod?
Niso li to po volji Stvarnikovi,
Za prid njegov navdušeni sinovi?

Človeku blagor, ki goreče vnet
Za srečo dela drage domovine;
Hvaležno rad se ga spominja svet,
Spomin mu v pozabljenost ne izgine.
Ko lepša zemljo miloduhi cvet,
Imé njegovo lepša zorna dika,
Človeštvo ga nazivlje dobrotnika.

I mi smo tukaj zbrali se sedaj,
Da počastimo dičnega možaka,
Ki nam ga dal je naš domači kraj,
Ki ga ponosno zovemo zemljaka.
Ko delavne buče le v lipov gaj, —
Od več stranij navdušeni, veseli
Slavit smo njega v rojstni kraj prispeli.

Ni sicer znan nam bil njegov obraz;
Minolo ga prineslo je stoletje,
A sliši še se zdaj med nami glas,
Ki ga rodilo je njegovo petje,
In slišal bode se bodoči čas.
Njegove pesmi, vredne občne hvale,
Slovcem bodo pozni čas ostale.

Dá, dičen pesnik je Modrinjak bil,
Ubirajoč domačih strun glasove,
Nebó slovensko skrbno je vedril,
Budeč povsod podremane sinove,
Tedaj, ko bil še čas je bolj nemil,
Ko težje je ko zdaj Slovenec dihal,
Ker še je bolj protivni veter pihal.

Zaman ga nismo prišli sém častit!
Za ostro zimo zeleni dobrava,
Za temno nóčjo pride solnčni svit:
Takó mladí se pesnikova slava,
Ki je človeštvu na korist in prid.
Kar hipoma se iz srcá zapeva,
Potem stoletja srca še ogreva!